

PILNIE (2578) *av*

pilnie (1765), **pilno** (547), *pilnie a. pilno* (266); *pilnie LibLeg* (38), *ZapWar*, *ListRzeź*, *BierRaj*, *OpecŻywPrzedm*, *ForCnR* (2), *PatKaz II*, *KlerPow*, *BartBydġ* (2), *TarDuch*, *FalZiołUng*, *BielŻyw* (5), *BierRozm* (3), *KlerWes* (2), *WróbŻółtGlab*, *RejPs* (17), *ComCrac* (2), *ConPiotr* (2), *LudWieś*, *RejJóz* (10), *HistAl* (2), *KromRozm I*, *KromRozm II* (3), *KromRozm III* (4), *DiarDop* (4), *LubPs* (52), *KrowObr* (13), *OrzList*, *UstPraw* (2), *LeszczRzecz* (2), *Goski*, *GrzegRóżn* (5), *OrzQuin* (8), *Prot* (2), *SarnUzn*, *RejPosWiecz*² (3), *BiałKat* (7), *GrzegŚm* (11), *WujJud* (12), *WujJudConf* (11), *RejPosRozpr* (7), *RejPosWstaw* (17), *BudBibKaw*, *PaprPan* (17), *SkarJedn* (18), *Calag*, *KochPs* (2), *StryjKron* (6), *KochPhaen*, *KochWz*, *ReszHoz* (3), *WerGość* (3), *WerKaz* (4), *BielRozm*, *KochProp*, *KochWrJan*, *PaprUp* (3), *Phil* (4), *GrabowSet* (4), *KochFrag* (2), *LatHar* (4), *RybGęśli* (2), *JanNKar*, *WitosłLut*, *GrabPospR*, *KmitaSpit* (2), *GosłCast* (3), *PaxLiz* (9), *SkarKazSej* (6), *KlonWor* (2); *pilno March*¹, *PatKaz III* (2), *GlabGad* (2), *MiechGlab* (2), *March*³, *RejRozpr*, *MurzHistSekl*, *KwiatKsiąż* (7), *SienLek* (4), *GrzepGeom*, *RejPosWiecz*³, *KwiatOpis*, *MycPrz*, *BudNT*, *Oczko* (6), *MWilkHist* (4), *KlonŻal* (2), *ReszPrz*, *WisznTr* (3), *KochPam*, *KochWr*, *GostGospSieb*, *KlonKr*, *PudłDydo*, *ZbylPrzyg* (2), *SzarzRyt*; *pilnie* : *pilno MetrKor* (4:1), *BierEz* (14:3), *OpecŻyw* (14:8), *FalZioł* (2:11), *WróbŻółt* (1:1), *SeklWyzn* (2:2), *SeklKat* (3:5), *RejKup* (21:2), *RejKupSekl* (1:2), *MurzHist* (11:2), *MurzNT* (7:4), *Diar* (5:5), *BielKom* (1:3), *GliczKsiąż* (10:2), *GroicPorz* (42:2), *RejWiz* (47:22), *Leop* (34:2), *RejFig* (11:6), *RejZwierz* (22:5), *BibRadz* (21:4), *OrzRozm* (7:1), *BielKron* (41:9), *Mącz* (105:4), *LeovPrzep* (6:4), *RejAp* (21:27), *GórnDworz* (12:2), *HistRzym* (12:4), *RejPos* (262:151), *BielSat* (1:2), *HistLan* (13:1), *KuczbKat* (32:5), *RejZwierz* (95:50), *BielSpr* (15:6), *BudBib* (3:2), *Strum* (1:6), *WierKróc* (1:2), *StryjWjaz* (1:1), *CzechRozm* (39:10), *KarnNap* (5:1), *ModrzBaz* (68:11), *SkarŻyw* (74:2), *CzechEp* (23:8), *CzechEpPORz* (9:4), *NiemObr* (20:1), *KochFr* (2:1), *KochSz* (4:1), *ReszList* (1:4), *BielSjem* (8:4), *PudłFr* (2:8), *ArtKanc* (13:3), *GórnRozm* (4:1), *ZawJeft* (2:1), *ActReg* (9:5), *Calep* (33:20), *GostGosp* (17:12), *OrzJan* (10:3), *WujNT* (53:5), *WysKaz* (3:1), *SarnStat* (62:6), *SiebRozmyśl* (7:2), *PowodPr* (3:1), *SkarKaz* (5:3), *VotSzl* (7:5), *CiekPotr* (5:3), *CzahTr* (5:1), *KlonFlis* (5:1).

-e (302), -é (3); -e : -é *MurzNT* (5:3); o *jasne*.

comp i sup (142+123) -*pilniej* (265), *napilni* (1) *ConPiotr*; -éj (28), -ej (5), -(e)j (232); -éj *MurzNT*, *SienLek* (2), *Oczko* (4), *KochFragJan*, *OrzJan*, *WyprPl*, *JanNKar*, *SarnStat* (13); -ej *BiałKat*; -éj : -ej *OpecŻyw* (2:3), *MurzHist* (2:1). *sup* *nã-* (107), *nãj-* (17); *nãj-* *ListRzeź*, *KuczbKat*, *PaprPan*, *ActReg*, *KochFragJan*, *JanNKar*, *PowodPr* (2); *na-* : *nãj-* (3:1), *KarnNap* (1:5), *ModrzBaz* (3:1), *Oczko* (2:1), *SarnStat* (2:1); ~ *nã-* (99), *na-* (2), *n(a)-* (6); *nã-* : *na-* *Mącz* (2:1), *RejPos* (27:1); ~ *nãj-* (14), *naj-* (1), *n(a)j* (2); *nãj-* : *naj-* *KarnNap* (4:1+kust).

Składnia comp: *pilniej nad kogo* (1) *OrzJan*, *pilniej niżli kto* (1) *RejPos*, *pilniej z kogo* [ze *wszech*] (1) *RejKup*.

Sł stp: *pilnie*, *pielnie*, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. *Dokładając starań*, *nie szcędząc wysiłku*, *usilnie*; *gorliwie*, *gorąco*; *chętnie*; *bardzo*, *mocno*, *silnie*; *diligenter Vulg*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calag*, *Calep*, *JanStat*; *magne Mącz*, *Modrz*, *JanStat*; *attente HistAl*, *JanStat*; *industrie*, *naviter*, *sedulo Mącz*, *Calep*; *sollicite Vulg*, *PolAnt*; *studiose Mącz*, *Modrz*; *curialiter BartBydġ*; *sagaciter HistAl*; *curiose Vulg*; *valde PolAnt*; *accurate*, *caute*, *certe*, *graviter*, *intente*,

multum, obnixē, operose, religiose, strenue, vehementer Mącz; maxime Modrz; conquisite, perquisite Calep (1445) : MetrKor 37/4; BierRaj 21; BierEz B4, I3v; OpecŻyw 18v, 52, 99, 103, 185; ForCnR C; FalZioł IV 23c; FalZiołUng V 119v; BierRozm 23; A przithem powye yfch yeft̃h od nałch połlan do Czefłarza ye⁸⁰ mczi opowyedayancz krziwdi. f̃kodi y Czyefłkołczij kthore f̃zye poddanim nałfchem [...] f̃thali. [...] abi thak yako zwikł [...] wlozil f̃zye wtho pylne. LibLeg 11/172v, 7/100; RejPs 32v, 187v; LudWieś B5v; SekłWyzn 2v; RejKup d3; KromRozm I L2; MurzHist L3, T3; MurzNT 56, Mar 5/43; KromRozm III L3v, P4; Diar 22, 55; GliczKsiąż C7v, P6v; LubPs Kv, P6, R5 marg, T4v marg, V4 marg (11); GroicPorz g3v; RejWiz A3v, 1v, 12v, 14, 15v (11); Leop Deut 6/13, 3.Esdr 6/10, Soph 1/15, 2.Mach 8/31; PANic s pánną w f̃wych rzeczach coś pilnie mowili/ A potym fie oboie f̃iedzác zámýflili. RejFig Bb3v, Aa5, Cc5, Cc5v, Cc8, Dd2 (8); RejZwierz 52, 60v, 77v, 100, 102 (7); BibRadz 2.Par 24/5, 2.Mach 8/31, Act 1/10; BielKron 94, 305v, 306; żadna nauka nieiełt wnas/ [...] ażbyf̃my fię około niey pilno z młodołci obierałi. KwiatKsiąż E2v; Toto corpore atque omnibus ungulis, Obiemá rękómá y nogómá/ to yeft̃/ wielmi pilnie. Mącz 503c, 99a, 147a, 169b, 181a, 187d (16); OrzQuin E2; SarnUzn D3v; LeovPrzep kt, F3v; RejAp 90; HistRzym 31v, 123; kto [...] napilniey f̃kłoni k niemu wierne f̃erce f̃woie/ tego on też nawięcey miłue/ temu theż nawięcey odpufłcza RejPos 308v, 13v, 16v, 20, 63, 69v (26); BiałKat 36, 193v; HistLan C2v; KuczbKat 70, 315, 385; Práwego przyiacielá pilnie f̃zánowác. RejZwierc 92 marg, 20, 22v, 25v, 27v, 56v (15); WujJud 48v, 90v; WujJudConf 109; RejPosWstaw [41²]v; CzechRozm 2; PaprPan Fv, H3, L, L2v, L3v (9); KarnNap D4, D4v; Ale iednák ná ołtrożność należy/ do włzytkiego fię pilnie przychylić/ á obáczać co nas wiedzye do prawdy. ModrzBaz 44, 1, 9v, 110, 133; SkarJedn 135, 264, 382; Oczko 10, 11; Calag 195b; SkarŻyw 75, 87 [2 r.], 103, 120, 133 (22); CzechEp 183, 358, 379, 388; KochFr 35; KochSz Bv; Nic inf̃zego v was nie profłe/ niczego fię pilniey v was nie domagam/ iedno żebyf̃cie fię tego to kołcioła iáko żelázneho muru trzymáli. ReszPrz 92; WisznTr 5, 17; PudłFr 43; ArtKanc K20, R19v, S7v; PaprUp A3v; ActReg 120; Collineo – Pilno na iaka rzec zpatrzę zmierzam. Calep 215a, 14b, 395b, 520a, 529b, 559b (11); Phil I, K2; LatHar 216; WujNT 81, Mar 7/36, Luc 1/3, s. 193, 486 (9); Téż wftáwiamy: iż w koždéy górze máią bydź poftáwieni dwa robotnicy dla f̃zukánia foli: á ono co będzie ználeżiono przez nie/ ma bydź pilnie opátrzone dobrémi ściánami solnémi. SarnStat 380, 111, 131, 470, 483; SiebRozmyśl G2, M; KmitaSpit B3; PowodPr 18, 79; Przetoż żadnego dżiedzictwá pilniey oycowie f̃ynom oddáwác nie máią: iáko wiárę Kátholická/ á boiaźń Bożá y pobożny żywot. SkarKaz 421b, 208a, 455b; iefli będziefz pilno Nálegał, ze dwu rzeczy przydżiec obrác iednę, Zebyf̃ álbo odbieżał tego coś pozyczył, Albo onego f̃obie przyiacielá f̃traćił CiekPotr 79; CzahTr E2v; PaxLiz C4, D2, D4; KlonFlis Cv; KlonWor 48.

Jako określenie wzmacniające w połączeniu intensyfikującym (10): LubPs A5v [2 r.]; Ale rádząc á pilnieć rádżę wnet vpadń przed nogi iego/ [...] á próf pokornie RejPos 177, 87, 244; O Zonę swá y dziatki pilnie prosi y barzo prosi ActReg 54; SarnStat 421 [2 r.]; KlonFlis Bv [2 r.].

W połączeniach szeregowych (5): GroicPorz e3v; BEnedykt dwánafty [...] był człowiek wczony/ mądry/ y dobrego żywotá/ vpomináiąc włzytki áby fie dobrze/ ftale/ á pilnie f̃práwiáli ná f̃woich wrzędzyech. BielKron 186; Strenue, Mężnie/ śmieie/ rzádnie/ pilnie. Mącz 420c; RejPos 34v; Calep 244a.

Przysłowia: A cnoty/ prawdy/ miary łtrzeż pilnie iáko oká w głowie. *RejZwierc* 25v; *RejPos* 330. Kázdy ná fwoy młyn pilno ciągnął wodę *KlonKr* E2v.

W charakterystycznych połączeniach: *barzo pilnie* (23), *nader, tak(o)* (48), *wielmi* (2).

Fraza: »jako (a. co) napilniej moc, może być« (7:3): *Perquisitus et diligentius conscripsisse policemur, Obiecuyemy yáko naypilniej może być popifać. Mącz* 337a, 306b, 351c; *RejPos* 14, 51v, 194; *KuczbKat* 10; *KarnNap* G; *KochFragJan* 4; y służby powolné fwoie iáko naypilniey mogę łáłce W.M. mym M. Pánom oddáię y zálécam. *JanNKar* B2.

Zwroty: »pilnie (się) bronić« = *defendere accurate Mącz* (5); *RejZwierc* 114; *Mącz* 73c; *SarnUzn* A2v; *ModrzBaz* 24; A krnąbrnie/ co iełt znákiem głupłtwa niemáłego/ *Stoi [człowiek] przy fwym vporze/ pilnie broniąc złégo. ZawJeft* 35.

»co napilniej być pilen« (1): A wiołny co napilniej bądź pileń/ boć tho głowá wšzytkiemu rokowi. *RejZwierc* 108v.

»pilnie chować (a. zacho(wy)wać) (się), chowany (a. zachowany)« = *diligenter (con)servare JanStat [szyk zmienny]* (47:8): *MetrKor* 37/4v; *BierEz* F4; [*lud nohajski*] iełt chytry a nie wierni ku opczym, ale łami miedzi łobá wiarę pilno chowaiá [*sibi invicem vero et suis omnibus fidelissimi*]. *MiechGlab* 23; *LibLeg* 6/157v, 11/24v [2 r.]; *RejPs* 176; *ComCrac* 12v; *SeklWyzn* f3; *RejKup* t5v, Zv; *LubPs* R6 marg, aa4; *GroicPorz* dd; *Leop Deut* 18/10; *RejFig* Cc6; *RejZwierc* 25v; *BibRadz* I 28c marg, *Deut* 5/1; *BielKron* 183; *GrzegRóżn* Lv; *RejAp* 5v [2 r.]; *RejPos* 38v, 83; *RejPosWiecz*² 90v; *HistLan* B4v; *RejZwierc* 136v; przodkowie náłzy pilnie záchowawłzy w łwiętey prołtoćie obyczay wzięty od łtárlzych łwoich potomkom podáli. *WujJud* 194v, A3, B, 169v, 194; *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [41²]; *SkarŻyw* 412; *StryjKron* 295; *WerGośc* 241; *ArtKanc* M4v; kto nád Cápíłtraná z fámiłiiey Fráncíłzká S. lepłzy? kto łtátecznieyłzy? kto rzeczy lepłey miárkował? kto pilniey chował práwá? *OrzJan* 120; *WujNT* 63, 520, 705; A té włzjtkie Aktá máiá bydź chowané pilnie przez píłárzá Ziemiłkiego *SarnStat* 1157, 225, 266, 321, 334, 411 (12).

»pilnie czynić (a. uczynić), robić, pracować, wykonywać, robiący, uczyniony« = *operose aliquid facere Mącz; diligenter exequi Modrz [szyk zmienny]* (8:6:3:2:2:2): *BierEz* I2v; *PatKaz* II 84; [*grzech przeciw czwartemu przykazaniu*] Gardzić przełozonymy/ duchownemy/ ktorzy pyłnie pracuiá o dułzne zbawienie *SeklKat* H3; *DiarDop* 114; Závždy teź ten ná miłtrzá pilnie robi žaczek. *RejWiz* 56; *Mącz* 11d, 209a, 214a, 265a, 453b, 508c; *RejPos* 234v; *RejZwierc* 65; *CzechRozm* 222v; *ModrzBaz* 49v; *SkarŻyw* 413, 537; *ActReg* 147; Przełoź łię im zdáło być tego potrzebá/ áby teź Kátholicy mieli przełkad Bibliey pilniey vczyniony *WujNT przedm* 2, *przedm* 3; *SarnStat* 77; *SkarKaz* 383a; *SzarzRyt* A2.

»pilnie czynić pilność« (2): IZ pilnie czynił pilność [*diligenter attendisse JanStat* 309] w tym/ áby pieniádze Królewłkie prółnie/ niewiernie/ y vtrátnie/ nie były łzáfowané. *SarnStat* 411, 336.

»pilnie (się) ćwiczyc« = *exercitare Mącz [szyk zmienny]* (9): A ták łtąd nam przyłtoi záczać fwe rołpráwy/ W czymby łie miał napilniej ćwiczyc człówiek práwy. *RejWiz* 10, 96; *RejZwierc* 63v; *Mącz* 14c; *GórnDworz* M5; *RejPos* 179v; *BielSpr* 3v; *CzechRozm* 205; A žeby przez włzytke dni żywotá łwego/ ćwiczyl łię pilnie w vczynkách dobrych *WujNT* 518.

»pilnie (się) dzierżeć, trzymać« [szyk zmienny] (8:6): *RejKup* ee7v; Albo iefli ktory miał zoftać w tym vrzędzye/ Pilnie fie było dzyerżec Páńfkiey woley wżędzye. *RejWiz* 161v; *BibRadz Eccli* 2/18; *OrzRozm* M4; *RejPos* Bv; *KuczbKat* 285; *RejZwierc* 126v, 146; *ModrzBaz* 5; *PaprUp* G2; Tác ieft regułą práwego Chrześcijániná ábo Kátholiká/ trzymác pilnie trádicie/ náuki y vftáwy Apoftolſkie *WujNT* 830, *przedm* 18; *SarnStat* 1064, 1193.

»pilnie mieć (się) na pieczy« [szyk zmienny] (12): A to pilnie miei na pieczy Napyrwey czo gorffe rzeczy. *RejKup* e2; *RejWiz* 76v; *RejPos* 34v, 57, 64v, 233, 303v, 315v; mieyże fie pilnie ná pieczy ábyć [dusza] do końcá ták nie zámárzłá/ áby cie z nią gdzie do gorączego piecá nie odeſłano. *RejZwierc* 127v, 22v, 252v; *PudlFr* 55.

»pilnie myśleć (a. pomyśleć, a. pomyśleć)« = *toto pectore cogitare de re aliqua Mącz* [szyk zmienny] (17): *MurzHist* Cv; *LubPs* R5; *Mącz* 59b; *RejPos* 101, 272; Y tákże nárzekáiąc ftáruſzek vbogi/ Myflił pilnie ſzukáiąc wždy nieiákiey drogi/ Iákoby wždy zábieżeć nędzy *HistLan* Bv, B4; *RejZwierc* 236v; *RejPosWstaw* [41³]; *CzechRozm* 232; (nagł) Hánibál Hetman Kártáginſki. (-) [...] Hiſzpánią wzyął z mocy Rzymiánom/ Zdáło fie to zá deſpekt wielki onym pánom. Mſćić fie chcieli Hánibál iuż był w pogotowiu/ Bárzo pilnie pomyllał iefzcze o ich zdrowiu. *PaprPan* Hh3; *SkarŻyw* 461, 570; *ArtKanc* K6v; *ActReg* 15; *GrabowSet* A2; *VotSzl* A2v.

»pilnie naśladować« = *sectari Calep* [szyk zmienny] (9): *RejKup* g4v; Pokoyu pilnye náfláduy chcefzli pocźciwye żyć [inquirere pacem, et persequere eam *Vulg Ps* 33/15] *LubPs* I2, aa5v, bbv; Mieyże fie rádźec ná pieczy/ á náfláduy pilnie Páná fwego *RejPos* 57, 277v; *PudlFr* 65; *Calep* [971]a; *SarnStat* 899.

»pilnie opatrować (a. opatryć)« = *diligenter providere Modrz, JanStat* [szyk zmienny] (4): *RejZwierc* 136v; *ModrzBaz* [38]v; Pilnie to Polacy ftárzy opátrowáli, żeby zamków, twirdzy, ani Dignitarztw nieporuczano cudzym, ieno ſzláchćicóm vrodzonym *ex genealogia* polaków. *SarnStat* 18, 608.

»pilnie prosić (się), żądać, błagać, pragnąć, pragnący [w tym: *żądać i pragnąć* (1)]« = *attente deprecari HistAl; maximo orare, obnix precari, vehementer rogare Mącz; rogare Calep* [szyk zmienny] (97:6:1:1:1): *LibLeg* 11/32b; *ZapWar* 1545 nr 2646; Tedy oycá pilnie żądał/ Aby mu iá zá żonę dał. *BierEz* K4, F3v, H4v; *RejJóz* F3, P7; *HistAl* I4v; *MurzHist* L; *MurzNT* 51; *KromRozm III* L3; *DiarDop* 114, 117; *LubPs* A5v, F2, O4 marg; By go nędzą nie karał/ bogáctwem nie wznoſił/ Lecz o cnotę á rozum o to pilnie proſił. *RejWiz* 14, 126v, 147; *Leop Tim* 2/1, 1.*Petr* 5/1, 12; *RejFig* Eev; *RejZwierc* 28, 30, 47; *BibRadz Ps* 102 arg; *BielKron* 208, 332; Oro obtestorque te, ut Q. fratrem amnes, Ządam y pilnie profzę ábyś/ etc. *Mącz* 452d, 117a, 204d, 248b, 265a, 270a (8); *LeovPrzep* E2v; *RejPos* 133v, 242v, 254v, 255v, 303, 349; *BialKat* 231; *GrzegŚm* 39; *HistLan* A3v, D3; *KuczbKat* 230, 275, 360; *RejZwierc* 145v; *CzechRozm* 1v, 66v; *KarnNap* D; *ModrzBaz* 139v; *SkarJedn* 55, 155, 184; zmłodu proſił fię pilnie v oycá do kłáſtoru. *SkarŻyw* 516, 87 [2 r.], 162, 207, 285, 292 (16); *CzechEp* 259; *ReszPrz* 91, 107; *ReszList* 178; *WerKaz* 277; *ArtKanc* O17; *GórnRozm* I4v; *PaprUp* D; *ActReg* 88, 98, 109, 158; *Calep* 927a; im pilniey profzę/ Tym mnieyſzy ſkutek/ z łáſki twey odnoſzę. *GrabowSet* D4v, Qv; *RybGęſli* B4; *WujNT przedm* 1, 27, 1.*Tess* 3/10; *SarnStat* *8, 983; *SiebRozmyśl* A2 [2 r.], H4v, Mv; tego [...] wiele ludźi zacnych y przednieyſzych w Rzeczyp. náſzey pilnie żądáią y

prágna *GrabPospR* N3v; *KmitaSpit* Cv; nas to Pan Bog ták práwie w fádno dotyka/ że go nam przez Kápłany bárzo pilno błagác potrzebá *PowodPr* 59; *SkarKaz* 611b; *VotSzl* Bv; *CiekPotr* 44.

»pilnie przed się brać, wziąć« (1:1): *LubPs* Z6 marg; Ítany Wielk.X.Litewfkiégo, Roku 1569. korrekturę Praw fwych z tákim vważeniem, y z tákim Ítáraniem pilnie byli przed się wzięli, że téz ná to łumptu wielkiégo vczynić nie litowáli. *SarnStat* 57.

»pilnie się przyczyniac (a. przyczynić)« [szyk zmienny] (3): anioł twóy ij apóstolowie/ za tobą fie przyczynią pilniéy ku panu Iezufowi *OpecŻyw* 55v; *ForCnR* B4v; *RejPs* 39.

»pilno się przykładać, przyłożyć« = *praestare* *Modrz* [szyk zmienny] (1:1): Thu [w węgierskim wojsku] fie naprzod ięło niepośłufzeństwo y niedbáłość Węgierfka okázowác/ ci ktorym thám było rofkazano [...] nieprzyłożyli fie pilno ktemu/ ták iż prozne Ítáranie było Woiewodzine. *BielKron* 306; *ModrzBaz* 27.

»pilnie radzić« [szyk zmienny] (23): *GroicPorz* f4v, gv, ee3v; A ták ia wierz mi pilnie rádżę ná to tobie/ Byś chował conalepiey miárę w tey chorobie. *RejWiz* 79, 32, 175; *BielKron* 210v; *RejAp* 149; *RejPos* 60, 158v, 167v, 253v, 257, 275; *RejZwierc* 133v; *SkarŻyw* 309, 601; *PudłFr* 71; Miey fie tedy ná pieczy pilnie rádżę káždy/ Gorą názbyt nie buiác/ miará płátna zázwdy. *RybGęśli* Cv; Ták oyczyznę miłowác/ y o iey dobrym pilno rádżić/ oney bronić/ ieftechmy obowiazáni. *VotSzl* A4v, A2v, B2v; *KlonFlis* F.

»pilnie służyć (a. usługować, a. usłużyć, a. przysłużyć się itp.)« = *diligenter gerere* *Mącz*; *studiose colere* *Modrz* [szyk zmienny] (25): *OpecŻyw* 11v, 15, 25; *PatKaz* III 107; *KlerWes* A2; *RejKup* h2, z8v; Abowiem kto rofkolzy w fwych czáfiech chce vżyć/ Muśi tym dwiemá pánom [falszowi i zdradzie] pilnie fie przyśłużyć. *RejWiz* 31v; *Mącz* 338c, 351b; *RejPos* 251; *HistLan* A4, C2, D3; Ítára przypowieść/ Satis petit qui bene feruit, to iefť/ Máło mu trzebá prośić ktho pilnie śłuży *RejZwierc* 25v; *WujJud* 213; *KarnNap* B4v, Dv; *ModrzBaz* 57v; *SkarŻyw* 333, 347, 392; *StryjKron* 275; *SkarKazSej* 688a; Onći ia to wálz dawny/ com wam pilno śłużył/ W pośłudzem fie ia/ krzeczney Pánience/ nie zdłużył *ZbylPrzyg* B4.

»pilnie sprawować (a. sprawić, a. odprawować) (się), sprawowany« = *studiose colere* *Mącz*; *enavare Calep*; *diligenter curare* *JanStat* [szyk zmienny] (28:1): *MetrKor* 46/65v; Tam lekarze pilno fie według Ípofim Íprawuią/ á filne iudicium, albo to ífte poznanie niemoczy iako rychło fie dokona: biorą. *FalZioł* V 10; *GlabGad* B4; *LibLeg* 8/26v; *GroicPorz* e3v, g2v; *KrowObr* 36; Z rozmyśłem tym poważni zázwdy Ízáfowáli/ A nówżem fie rozumem pilnie Íprawowáli. *RejWiz* 16v; *RejFig* Ee3v; *BielKron* 186; Cautē cogitare et rem suam tractare, Ośtróźnie á pilnie rzecz Íwą Íprawowác. *Mącz* 42a, 15b, 73b, 169b, 335c, 423d; *BielSpr* 16v, 31; *SkarJedn* 186, 189, 314; *SkarŻyw* 298; *BielSjem* 12; *Calep* 362a; LIST PAWLA S. DO TYMOTHEVSZA WTORY. [...] Vpomináiac áby Íwoy vřząd pilnie odpráwował/ y Ewángelią śmieie opowiedał. *WujNT* 2.Tim 1 arg; *SarnStat* 278, 563, 613, 809.

»pilnie (się) (s)pytać, wywiadować (a. wywiedzieć), dowiadować (a. dowiedzieć), badać« = *diligenter interrogare* *Vulg*, *PolAnt*; *sagaciter inquirere* *HistAl*; *curiosus inquirere*, *diligenter investigare* a. *scire* *Vulg*; *diligenter inquirere* *PolAnt*; *diligenter requirere* *Mącz*; *diligenter quaerere* *Modrz*; *diligenter disquirere* a. *scrutari* *JanStat* [szyk zmienny] (61:33:15:7): *MetrKor* 40/818; Bendzye thefz raczil ye⁸⁰ Cro.M. do pana Starofthi Halyczkyego pyfacz abi Ízye pylnye vivyadował kthorzi bi thi kvpcze

Tvreczkye rofbyly *LibLeg* 11/138v, 7/33v, 10/59, 68, 91, 11/49v (9); *BierEz* S; *OpecŻyw* 24, 164v; *GlabGad* A3v; *RejJóz* K2v, L8v, M7; *HistAl* E2v; *MurzHist* V; *LubPs* P2; *GroicPorz* ii3v; *KrowObr* 144v; A gdy go pilnie pytał/ co zá imię iego/ Powiedzyał mu/ iż dziwak przezwiłko v niego. *RejWiz* 155, 4v, 10, 23, 50v, 53 (8); *Leop Judith* 5/24, *Iob* 29/16, *Dan* 6/11, 1.*Mach* 3/5, *Ioann* 5/39, *Act* 22/30; *BibRadz* *4v, *Gen* 43/7, *Deut* 13/14, *Iudic* 6/29; *BielKron* [85²]v, 112v, 114v, 207, 316v (8); *GrzegRóżn* A2; Impertit tibi multum salutis, Kazał fie pilnie ná tve zdrowie pytać/ klániać/ pozdrowić. *Mącz* 281d, 337a; *Prot* B2; *RejAp* AA6, 3, Cc8v; *RejPos* 5v, 8 marg, 11, 19v, 26v (18); *HistLan* D; *BielSpr* 28v; *BudBib Deut* 17/4; *CzechRozm* 7v, 23, 79v, 87, 145; *ModrzBaz* 90; *SkarJedn* 314, 349; *SkarŻyw* 73, 333, 356, 397, 460, 463, 478; *StryjKron* 136; *CzechEp* 12, 128, 191, 251; *KochSz* A2v, C2; Nádto pilnie fye wywiádował/ iefliby gdzie pieniędzy/ álbo fkárbów iákich nie zákopála/ groząc iéy czálem *KochWz* 140; *ReszHoz* 122; *Calep* 381a, 396b, 776a, b, 927a, 954b; *GostGosp* 14; *WujNT Matth* 2/7, 8; *SarnStat* 209, 772; *SkarKaz* 513 [2 r.]; *PaxLiz* Bv; *SkarKazSej* 663a; *PudłDydo* A3.

»pilnie się starać (a. postarać)« = *maxime curare, operam dare* *Modrz*; *sollicite curare* *Vulg*; *diligenter curare* *JanStat* [szyk zmienny] (197): *KlerPow* 5; *LibLeg* 7/103, 10/70, 11/26, 136, 137, 160; A ifcie to ieft vprzeyma myłł moiá ftarác fie pilnie oto/ ábych kiedy doftępic mógł przybytkow twoich *RejPs* 37v, 52v, 194v; *ConPiotr* 34; *SeklWyzn ktv*; *RejJóz* E3v; *RejKup* g3v; *MurzNT* 28v; Poftaráć fie ma pilno ocyec káždy/ áby tego fyná ktoryby fie żądżam miłofnym poddawał [...] ożenił. *GliczKsiqz* P, K2; *LubPs* A5, S4v, Y, cc3; *RejWiz* 186v; *RejZwierz* 8v, 89v; *BibRadz* *3v, *5v; *OrzRozm* A4; *BielKron* 53v, 160v, 182, 226, 230v (14); *GrzegRóżn* F4v; *KwiatKsiqz* I; Agito mente et animo, Stáram fie pilnie. *Mącz* 6b, 9d, 70b; *OrzQuin* G3v, Pv, Y; Dobrymi gofpodarzmi pofpolicie zowiem. Co fie o dobrá czeladz napilniey ftáraia *Prot* C4; *RejAp* F2v, 66, 102v, 120, 158; *GórnDworz* M6, M8, Dd3, Gg5, Mm2; *RejPos* A3, A4, A6, 3, 3v (50); *RejPosWiecz*³ 99v; *KwiatOpis* C4; *KuczKat* 5, 200, 400; *RejZwierz* 2, 7v, 21, 35, 52 (23); *BielSpr* b2v, 1, 50, 53, 59v, 60; *WujJud* 27; *RejPosRozpr* b4, c4; *RejPosWstaw* 21v, [21³], [41²]v [2 r.], 42, [110²]; *CzechRozm* A7v, 131, 232, 246v, *; *PaprPan* E2v, K3v; tedy małz pokuteę/ ktorac teraz vftáwioná będzie/ wdzięcznie przyiác/ y prawdziwie wypełnić. [...] ftáraiać fie pilno/ żebyś więcey Pána Bogá niegniewał *KarnNap* Dv, B4v; *ModrzBaz* 11v, 13v, 14v, 19, 20 (13); *SkarJedn* 25; *SkarŻyw* 102, 244, 328, 356, 357; *StryjKron* 557; *CzechEp* 251; *ReszHoz* 125; *BielSjem* 16; *PudłFr* 43; *GórnRozm* F; wáłzá kró: M. [...] łobie gwóli y zdrowiu fwému ftarác fie pilnie małz/ iákobyś Niemce drzewiéy pogodził/ niżeli Turek tu przyiedzie *OrzJan* 133, 45; *RybGęśli* C4; *WujNT Act* 24/16, *Col* 1/28, 2.*Tim* 2/15; *SarnStat* 46, 521, 1053; *SiebRozmyśl* G2.

»pilnie strzec (a. ostrzegać, a. przestrzegać, a. przystrzegać), przestrzegany (a. przystrzegany), strzegący« = *diligenter custodire* *Vulg*, *JanStat*; *intentiore cum custodia asservare* *Mącz*; *diligens esse in officio, diligenter videre* *Modrz*; *diligenter observare a. providere* *JanStat* [szyk zmienny] (259:4:1): *OpecŻyw* 115; *PatKaz III* 134v; *FalZioł* +2v, IV 20b, 25c, 26a, V 32v; mężowie fwich przodkow nałladuiąc vftaw, tak vftawili y pilno tego ftrzegą, aby białe głowy pifma fie nie vczyli y xiąg żadnych *GlabGad* A2; *BierRozm* 23; *KlerWes* A; *WróbŻołt* nn5v; *WróbŻołtGlab* [A5]; *RejPs* 25 [2 r.], 156v, 194v; *SeklWyzn* 2; *LibLeg* 11/132, 158, 163v, 169v, 170v (9); *RejJóz* F2v marg, P3; *RejKup* d6, e8, g6, z8; *RejKupSekl* a4v; *MurzHist* B2, G4; *MurzNT* 173v marg; *KromRozm II* i, n3v; Też by

IchM pilnie strzec urzędu swego z powinności raczyli, każda uchwała WKM wypełnić by się musiała ku pożytku Rzeczypospolitej. *Diar* 72, 71; *DiarDop* 106; *BielKom* 3; *GliczKsiąż* 15v; *LubPs* Ev, 12 marg, K2v, N3v, Z4v (13); *GroicPorz* c4v, dv, f4v, i3v [2 r.], kv [2 r.] (14); *KrowObr* 77, 110v, 130; *RejWiz* 31v, 62, 80, 90v, 99 (11); dla fłow vřth twoich iam przyftrzegal pilnie drog twarđych [ego custodivi vias duras]. *Leop Ps* 16/4, A3v, *Lev* 19/19, *Ps* 17/22, ZZ; *UstPraw* K2v; *RejZwierc* 73, 112v; *BibRadz Gen* 18/19, 1.Esdr 3/35; *OrzRozm Lv*, O3v; *BielKron* 9v, 46v, 51v, 194, 261 (12); *KwiatKsiąż* O3v; Remotissima foemina a viris, Poczciwości pilnie ftrzegaca/ Niegżaca fie *Mqcz* 235a, 115d, 237d, 277c, 445b, 465c, 496b; *OrzQuin* Q2v; *RejAp* E5v, 5v, 30v, 117v; bacznieifzym był niź on/ y pilniey przełtrzegal tego/ aby prze iego przyczynę/ białagłowá we złe mniemanie nie przyfzłá. *GórnDworz* Cc7, Bb6v; *HistRzym* 61v; *RejPos* A5v [2 r.], 20, 49 [2 r.], 63, 63v (27); *RejPosWiecz*² 95v; *BiałKat* 386; *KuczbKat* 260; bo młodości iego [młodego człowieka] Trzebá pilnie przełtrzegac by źrzebcá płohego. *RejZwierc* 29v, 35v, 47, 53, 54v, 94v (10); *BielSpr* 1, 3v, 8, 12, 15 (8); *WujJud* 126v, 140, 210; *WujJudConf* 39v, 107v, 156v, 208, 214; *RejPosWstaw* 22; *BudBib Eccli* 50/4; *Strum* B2v, F3, P4v; *WierKróc* A2, A3v, B3; *CzechRozm* 242; *PaprpPan* P3, R; *ModrzBaz* 22, 23, 24, 24v, 33 (9); *Oczko* 18v [2 r.]; *KochPs* 179; *SkarŻyw* 403, 497; *MWilkhist* B4, B4v; *StryjKron* 162, 567; *NiemObr* 54; *KochSz* B4v; *BielSjem* 5, 32 [3 r.]; *ArtKanc* L, L2v, N20, P5; *BielRozm* 2; *ZawJeft* 5; *ActReg* 122; Owiec pilno ftrzedz od łak/ aby nigdy nie bywały ná nich: bo zdycháią od nich. *GostGosp* 118, 8, 10, 12, 22 [3 r.], 28 (17); *GrabowSet* R2v; *KochFrag* 29; *OrzJan* 50, 68, 84, 94; *WujNT Act* 16/23, Aaaaa3, Bbbbbb4; *SarnStat* 263, 270, 291 [2 r.], 511, 1064 (9); *WitosłLut* A3v; *VotSzl* E4, E4v; *CiekPotr* 83; *CzahTr* K; *GosłCast* 28; [trzeba] miec zwierciádło/ Skąd znać/ gdyby co fkaży vrodzie przypádło. Zwłafzczá by niewiśiály/ wárgi iák kielbáfy/ Ktorych przyftrzegac pilnie/ trzebá powfze czáfy. *PaxLiz* D3.

»pilnie się strzec (a. przestrzegać, a. wystrzegać itp.), wiarować« = *custodiri valde PolAnt* [szyk zmienny] (47:4): *RejKup* ee3; *LubPs* B, D2v; aby łobie Swiádki zgotował/ á pilnie fye wyftrzegal/ żeby od nich zdrádlivá obietnicá niebył ofszukan. *GroicPorz* f2, bv; *KrowObr* 11; *RejWiz* 170; *Leop Tob* 4/13, *Prov* 7 arg; DWá fie pięknie vbrawfzy/ dworřtwá vżywáli/ [...] Ieden rzecze z gromády/ żełcie czáczo prawdá/ Ale fie ftrzeżcie pilno/ boć wam być v dyablá. *RejFig* Aa3v, Bb2v; *BibRadz Deut* 2/4; á gdy mu ku otárciu wiechciá potrzebá/ wiáruie fye tego pilnie/ aby w onym wiechciu pokrzywá nie byłá *SienLek* 197, 37, 113; *RejAp* 191v; *RejPos* A5, 31, 181v, 189v, 232 (8); *BiałKat* 281, 386v; *KuczbKat* 220; *RejZwierc* 25v, 56v, 72, 83v [2 r.], 237; *BielSpr* 16; *WujJudConf* 139v [2 r.]; *RejPosWstaw* 44, [110³]v; *MycPrz* I B2; Náđ to/ trzebá fię pilnie wyftrzegac [Illud vero in primis cavendum]/ aby żołnierze pořtronni [...] nie byli ná potym fklonnieyfzi y chciwfzi podnieś wojnę przeciwko nim *ModrzBaz* 110v, 10v, 17v, 27; *SkarŻyw* 298, 411, 459; *CzechEp* 127, 357; *OrzJan* 105; *WujNT Matth* 7/15, s. 30.

»pilnie szukać (a. poszukać), szukający« = *diligenter a. sollicite quaerere PolAnt; diligenter requirere Vulg* [szyk zmienny] (50:1): A ták ci by [mysz] nie fkakáłá/ By w czym nádzieie nie miáłá. Przetoz w iey iámie kopaywá/ A fkarbu pilnie fzukaywá *BierEz* P4v, Iv; *OpecŻyw* 32v; *RejJóz* O3v; *RejKup* d2v; *MurzNT Luc* 15/8; *LubPs* B5v; *RejWiz* 141v; *Leop Ps* 76/3, 118/45, 56, *Is* 34/16; *BibRadz 2.Tim* 1/17, 1.Petr 1/11; Omnibus vestigiis indagare, Pilnie kogo fzukac *Mqcz* 490b; *HistRzym* 123v;

RejPos 33, 38v, 57, 62, 63 (13); *HistLan* B3; *RejZwierc* 6v, 91v; *BudBib* 2.*Mach* 9/25; *CzechRozm* 91v; *SkarŻyw* 14, 120, 398, 441; *MWilKHist* H4; *lepiedy fłuchác/ [...] Chriřtufá Páná áichego/ pokornego/ y pilnie iedney owce zginęley ízukáiącego CzechEp* 43, 50; *ArtKanc* C13v; *KochProp* 14; *Calep* 243b, 789b, 915b, 925b, 958a; *WujNT* 2.*Tim* 1/17; *SiebRozmysł* G2; *ćiebie dobrze znáiąc/ prawdy ízukał pilnie/ Abych ćię wżdy poćiefzył/ teraz nieomilnie. PaxLiz* C2v.

»pilnie (się) uczyć (*a. nauczać, a. nauczyć*), wyuczony (*a. uczonec*)« = *studiis flagrare, certe elaborare Mącz; diligenter docere Vulg* [szyk zmienny] (66:2); *SeklKat* G2, H3; *MurzNT* 111; *BielKom* E3; *náuká naprzod potrzebuye pámyęci/ áby to czegoby fie kto vczył pilnye/ w pámyęc włożył. GliczKsiąż* I7v, Nv; *LubPs* N3v *marg*, R *marg*, R6 *marg*, T2, T3v *marg* (7); *KrowObr* 124; *RejWiz* 103; *RejZwierc* 82v; *BielKron* 262; *Mącz* 93b, 129b, 181a; *RejAp* [Ff5]; *Cefar/ iáko fie pilnie vczył/ y iáko wiele vmiał/ znác tho z iego ofobnego pílmá ktore zořtáwił. GórnDworz* G4; *HistRzym* 18; *RejPos* 7v, 24v, 62, 63v, 86 (21); *KuczbKat* 130, 205, 225, 235, 300 [2 r.]; *RejZwierc* 8, 35v, 120v, 268; *WujJud* 188v; *WujJudConf* 199; *Ia owłzeki ieltem mąż Iudowin/ vrodzony w Tárřie Kylikifkiem/ [...] wyuczony pilno oycowfkiego zakonu BudNT Act* 22/3; *CzechRozm* 63; *ModrzBaz* 111; *SkarŻyw* 57, 201, 353; *KlonŻal* E4; *WujNT Act* 18/25; *CiekPotr* 11; *Wiárá Kátholicka pilnie y częřto náucza/ áby káždy Bogá fię bał/ á krolá czcił SkarKazSej* 687a, 686b, 687a.

»pilnie upominać (*a. napominać*) (się)« [szyk zmienny] (35): *MurzHist* G; *KromRozm II* q2v; *OrzRozm* O3; *Stipendium flagitare a Legionibus audio, Słyszę że fie żołnierřtwo pilnie mitá vpomina. Mącz* 129b; *RejPos* 63, 177v, 178v, 181v, 187 (11); *KuczbKat* 205; *RejZwierc* 159v; *WujJudConf* 208; *StryjWjaz* D; *CzechRozm* 107v; *SkarŻyw* 5, 183; *ilnie nápomina Prorok lud on Izráelřki/ áby przy oney řkrzyni/ ábo przed řkrzynią oná Páná Bogá řwego chwaili CzechEp* 170, *3, 110; *CzechEpPORz* **2v; *ReszHoz* 122; *WerGoř* 229; *OrzJan* 111; *WujNT* 575, 823; *SarnStat* 4, 1037, 1058, 1187.

»pilnie usiłować« (1): *Iáko pilnie w modlithwach řwych mamy vsiłować/ chcemyli w przygodach być wyfłucháni. LubPs* N6v *marg*.

»pilnie zabiegać« [szyk zmienny] (1): *GroicPorz* ee3v; *Máximilian Cefarz vmárł [...] zabyegáli o tho páńřtwo dwa pilnie károlus řyn Philipow Krol Hispáńřki á Fráncifzek krol Fráncufki BielKron* 194v; *Mádry w řwych rádách pilnie zábiegáią/ Temu co przyřć ma/ gdy co złego znáią. RejZwierc* 230; *CzechRozm* 162v, 245; *CzechEpPORz* **; *OrzJan* 23.

»pilnie zaleć (*a. zalecać*) (się), zalecony« [szyk zmienny] (22:1): *De meliore nota commendare, Pilnie zálećić/ Chwailić. Mącz* 250c; *RejPosWstaw* [41³]v; *BudBibKaw* A4; *SkarJedn* A7; *SkarŻyw* 306; *CzechEpPORz* *2; *z łáfką rácz W.M. przyiąć/ á pámiętnikiem być nářzey řtárodawney przyiąźni/ ktorey fię ia pilnie zálecám. WerKaz* 277; *KochWrJan* 18; *LatHar* 48; *WujNT* 171, 184, 566, 790, 815; *JanNKar* A2; *SarnStat* 421, 478, 550, 879; *SkarKaz* 350a; *GořCast* 3; *Zginęła w tym kroleřtwie kárnoř y dířciplina, bez ktorey řadny řząd vczynić fię nie moźe/ ktorą píľmo ř. pilnie wřzędzie záleca. SkarKazSej* 659a; *KlonFlis* Bv.

Szeregi: »pilnie a (i) chętnie (*a. chutliwie*)« (2): *In eam rem se sidemque suam interposuit, Pilnie á chutliwie fie w tę/ álbo zá tę rzecz wfadźił. Mącz* 311b; *ActReg* 147.

»często a (i) pilnie« (3): Anieli żalując vpadu człowieczego [...] często a pilno pirwey przed tym fie modlilij/ á wślakoż tedy nawięcey/ gdy fie czas łpelnienia wolé bołkie przibliżál *OpecŻyw* 1; *MurzHist* G; *CzechEpPorz* **2v.

»dobrze i pilnie« [szyk 2:1] (3): [św. Augustyn, św. Tertulijan i inni] nie tylko tákowe Świętá (iáko ś.Ianá/ ś.Piotrá y Páwłá/ [...] etc.) święćili/ ále też [...] iáko te Świętá obchodzić mamy/ pilnie á dobrze náuczyli. *WujJud* 188v; *SkarŻyw* 244; *LatHar* 244. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pilnie, (a) dwornie« (2): *BartBydg* 243; Thedy oni mężowie thym pilniey á dworniey fie dowiáduiác [*curiosus inquirentes*]/ náleżli Dánielá *Leop Dan* 6/11.

»gorąco i pilnie« [szyk 1:1] (2): *OpecŻyw* 62; Mamy tedy pilnie y gorąco P. Bogu dziękowác/ iż nam tákie ziąwienia vczynił/ przy tym chrzćie Syná łwego *SkarKaz* 516b.

»mocno i pilnie« (1): A iżby zgodá z tákim vważeniém vczyniona/ z więtszą ostrożnością mogła byđz od oboiéy łtrony mocniéy y pilniéy chowána *SarnStat* 1080. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»nabarziej, najpilniej« (2): By nabárziewy zágládał/ by napilniey kryflił/ Aby tu miał rozum być/ ktoby fie domyflił. *RejFig* Dd3v; *KarnNap* D2v.

»pilnie i (a) nabożnie« [szyk 3:1] (4): *OpecŻyw* 1; *PatKaz II* 84; Pámięta y też ná to/ gdy mówić to pozdrowienie bęđziez: áby páná Bogá prosił pilnie y nabożnie *BiałKat* 231; *KuczbKat* 355.

»najwięcej a napilniej« (3): ábychmy fie tu naywięcey á napilniey tym báwili/ á w tym fie ćwiczyli/ co ieft wola Bogá *RejPos* 63, 51v, 63.

»pilnie, (a) ochotnie« [szyk 1:1] (2): *Ardenti studio facere officium suum*, Pilnie á ochotnie fie w łwym łtanie łprawowác. *Mącz* 15b, 508c.

»pewnie i pilnie« (1): prołtemu przedsięwzięćiu łwemu nie dufa: ále łię ślubem wiąże/ áby to co vmyslił pewniey y pilniey zá ślubem wypełnił *SkarŻyw* 347.

»prędko (a. co prędzej) i pilnie« (2): *OrzJan* 105; Abyście [...] o poštánowieniu ták potrzebney łzkoły Rycerskiey ná Podolu/ [...] prędko y pilno pomysliłi. *VotSzl* A2v.

»pilnie a bez przestanku« (1): *Anguillam captare*, O łwą włáfná rzecz fie łtárac/ pilnie a bes przestanku. *Mącz* 9d.

»pilno a prawie obiema rękoma« (1): iż fie nie zda byđz nikt/ [...] coby fie ná gołpodárftwo co raz obeyzrzyć/ á zá nie pilno/ á práwie obiema rękoma/ wiác nie miał. *GostGospSieb* +2.

»co rychlej i pilniej« (1): y iádu łię ták záráźliwego co rychley y pilniey wyłtrzegác będa. *CzechEp* 127.

»pilnie a rządnie« (1): *Acer et industrius in rebus agendis*, To co przed łię weźmie/ to pilnie á rządnie łprawuye. *Mącz* 169b. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pilnie, z wiernym sercem« (1): Abych łobie záwždy tu w nim rozmyłłá bełpiecznie/ Y pilnie go z wiernym łercem łtrzegł ná wieki wiecznie. *LubPs* aa6.

»pilnie i serdecznie« [szyk 1:1] (2): ábyłmy [...] o obronie kráioy Ruskich/ y miłey támeeczney bráćiey nászey/ łerdecznie y pilnie rádzili. *VotSzl* B2v, A2v.

»pilnie a (i) statecznie« (2): naywiętszy łkarb łtárożytney á Powłzechney Wiáry Chrzęściáńłkiey/ [...] przodkowie nászy pilnie á łtátecznie chowáli *WujJud* B; *CzechRozm* 224.

»szczyrze i pilnie« [szyk 1:1] (2): *CzechRozm* 219; Około ktoregom [przełożenia Nowego Testamentu] ia przez kilką lat zá pomocą Páńfką/ według dárú mnie od Bogá vdzielonego/ pilnie y łczyrze prácowáł *WujNT przedm* 3. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pilnie a (albo) uprzejmie« [szyk 1:1] (2): *Maiore studio rogare non possum*, Nie mogę łie vprzejmiej áłbo pilniej modłłć. *Mącz* 357c; *ReszPrz* 94.

»pilnie, (i) usilnie (a. usiłownie)« (2): *Mącz* 248b; Tego [rotmistrza Ipsa] Krol bárzo pilnie y vsilnie prošíł. Aby [...] Krolowi łromoty vdziałáć wárowáł. *KmitaSpit* Cv.

»ustawicznie, (a, i) pilnie« [szyk 2:1] (3): *Mącz* 381a; *RejPos* 187v; á vtátawicznie y pilnie moc y wyrozumienie Przykazánia tego będą wykłádáć. *KuczBKat* 325. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»pilnie, (a, i) wiernie« = *attente et fideliter JanStat* [szyk 6:5] (11): *MetrKor* 37/4v, 46/65v; *ListRzeż* w. 10; dułz ludzkich pilnie y wiernie łtrzegá ktorzy łługámi/ nie pány w kościele Bożym łá *KrowObr* 130; *Mącz* 237d; *RejPosRozpr* c2v; *KarnNap* B4; przeto też y cí pilnie á wiernie [*diligenter et bona fide*] vrząd łwoy/ ábo powinność łwą niech wykonywáią. *ModrzBaz* 49v; *SarnStat* 1080; *SkarKaz* 383a; *VotSzl* E3v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

2. *Skupiając na czym uwagę, uważnie, czujnie, bacznie; starając się wykonywać jak najlepiej to, co się robi; dokładnie, starannie, troskliwie, pieczołowicie; diligenter Vulg, Mącz, Modrz, Calep, JanStat; studiose Mącz, Calep, JanStat; accurate, attente, exquisite Mącz, Calep; solerter BartBydg; anxie, conquisite, circumspecte, curiose, fideliter, officiose, religiose, pensiculate, perquisite, provide, vigilanter Mącz; vehementer PolAnt; acriter, penitus Modrz; curate, perspecte, scrupulose Calep (1057): OpecŻyw* 8v; *Solerter*, pylnye, mądrze. *BartBydg* 249; *BielŻyw* 27; *RejPs* 31v; *LibLeg* 11/133; *KromRozm* I K2; *MurzHist* N3; *MurzNT* 116; Ty wszytki [sądy], ktore by na drugi sjem wisiały ex conventione moderna, aby je tam odsádzono. A iżby się rano schadzali, pilnie sądzili praeter dies feriatos *Diar* 92, 71; *GliczKsiąż* G7v; *RejWiz* 15, 63, 124; *RejZwierz* 63v, 124v; *BibRadz* I 1d marg; *Anxie*, *Pilnie/Pieczołowicie*. *Mącz* 12a; *Accurate*, *Pilnie*. *Mącz* 73c, 73a, 260a, 336d, 337a; *SienLek* 133v, 178v; kiedy pilno zliczył/ naydziełz pułtorá łtá y cztery Kwádratowych łokiet. *GrzepGeom* I; *RejPos* 171, 173v, 188v, 204v, 212 (8); *HistLan* C3; *KuczBKat* 10, 85, 90, 110, 190, 235, 295; *RejZwierz* 24, 36v, 37, 103, 135v, 268; Potrzebá też łest tego nieodmienna káždemu/ áby łie wedle przykazánia Apołtolłkiego pilnie łam włobie pierwey łprobował y doświadczył. *WujJudConf* 177; *RejPosWstaw* [41⁴]; *CzechRozm* 68v, 178v, 239v; *KarnNap* A2v, A3v; *ModrzBaz* 74, 86; Bo gdy pilnie nád tym píłmem łiedziáł: po kilá nocy/ widziáł łego łługá Proklus/ człeká łtárego á bárzo powážnego *SkarŻyw* 87, 517; *CzechEp* 36; *NiemObr* 116; *ReszList* 141, 146; *PudłFr* 22; *ArtKanc* D11; *Studiose* – *Pilnie*, dbalie. *Calep* 1012a, 14b, 111b, 215a, 279b, 324b (12); *GostGosp* 86 [2 r.], 98; *GostGospSieb* +3; *Phil* S4; *GrabowSet* S3; obroć pilnie myłł do tego twoiej/ ktory do łiebie obroćł łwoiej *LatHar* 278; *SarnStat* 209, 370, 1263; *SkarKaz* 240b; Támech z nią wiele rzeczy/ ołobnie rołpráwiáł/ [...] W czymech łuż łey łczyzeróci/ dołzedł nieomyłnie/ Bom łie tego doświadczał z wielu rzeczy pilnie. *PaxLiz* E2v.

Jako określenie wzmacniające w połączeniu intensyfikującym (32): *Leop Thren* 1/11; *Mącz* 350a; *Ale* łłuchay á pilno łłuchay nędzny záwieszczácu cóć tu Pan powiedáć raczy *RejAp* 43v, 9, 18, 32v;

Obeźrzyłz sie moy miły włodarzu á pilnie sie obeźrzy ktoregożkolwiek łtanu iefteś/ á kthoryśkolwiek niewdzyęčen tego dobrodzyeyftwá Páná fwoiego *RejPos* 192, 23v, 29, 38v, 116, 126v (25); *RejZwierc* 258.s

W połączeniach szeregowych (11): Desputare de re aliqua prudenter accurate et exquisite, Mądrze/ pilnie á dowodnie czego dowodzić. *Mącz* 73c, 115d, 192b, 288c, 336d, 351c (9); O wżem sie dobrze/ y pilno y częłto/ na wże łtrony oglądaycie. *CzechRozm* A7v; *GostGosp* 112.

W charakterystycznych połączeniach: barzo pilnie (8), dosyć, prawie, tak (15).

Przysłowie: A kto ma vcho/ łłuchay pilno. *RejAp* 107v, 17v, 18, 109; *RejPos* 62 [2 r.].

Fraza: »jako możesz napilniej« (2): Iáko możefz napilniey [*secundum virtutem tuam*] doświádczay przyiaćioł/ á rády tve mieway z mądrymi. *BibRadz Eccli* 9/19; *BudBib Eccli* 9/19.

Zwroty: »pilnie baczyć (a. obaczyć, a. obaczać, a. wybaczyć), baczny (a. obaczony)« = *attendere* *Vulg; intentione diligenti notare* *Mącz*; *diligenter advertere, cum animo considerare, acriter videre* *Modrz; diligenter inspicere* *JanStat* [szyk zmienny] (105:3): *OpecŻyw* 13v, 42v, 64, 168; *PatKaz III* 109; Trzecie małz obaczyć pilno czo pływa w vrinie/ abowiem bywaią wniew obłoczki, bywaią włofy, bywaią kamienie/ [...] y infze rzeczy. *FalZioł V* [1]v, II 3a, V 20b [2 r.], 36v, 103; *BielŻyw nlb* 12; *MiechGlab* 36; *RejPs* 46v; *RejKup* Ev, Ov; *RejKupSekl* a7v; *HistAl* L4v; *MurzHist* G2v, Q2v, R4v; *MurzNT* 31; *LubPs* D2 marg, Nv marg, S6v marg, cc3 marg, dd3v marg; A ták w tey mierze pozwány kiedy łye niechce s powodem wdąć w práwo/ ma pilno baczyć/ co ma mowić *GroicPorz* t3, e3, p3v, v3v, y3, dd2v (11); *RejWiz* 193; *Leop Ps* 129/3, *Is* 49/1, *Thren* 1/11; *RejZwierz* 89v; Otoż teraz Pan załtępow mowi/ Obáčćieź pilnie drogi wálze [*Ponite cor vestrum super vias vestras*] *BibRadz Agg* 1/5, *4, I 471a marg, *Agg* 1/7; *GrzegRóżn* Ev; *Mącz* 389b, 445b; *RejPos* 58, 61v, 69, 70, 88 (20); *RejPosWiecz*² 94; Báč pilnie łłowá y vważay boć nic próżno Duch Boży nie mowi. *GrzegŚm* 2, 12, 18, 30, 34, 46; *KuczbKat* 5, 70, 115, 185; *RejZwierc* 6v, 8v, 99v; *WujJudConf* 67; *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* [110²], [143³]; [rozum ludzki może] przyczyny y źródłá włzytkich rzeczy wynáydowác/ połtępek włzytkiego pilnie obáčćáć [*progressus omnium animadvertere*]/ y koniec vpátrowác *ModrzBaz* 130, 11v, 14, 33, 45, 58 (8); *Oczko* 37v; *WerKaz* 280, 281; *GórnRozm* H4v; *LatHar* 169; *WujNT* 98, 658; *SarnStat* 397, 758, 886; *PowodPr* 41 marg, 52 marg.

»pilnie dogłędać (a. przyglądać), do(j)(ż)rzeć, opatrzać« = *oculis curiosis perspicere* *Mącz* [szyk zmienny] (22:6:1): *MetrKor* 40/826; *ComCrac* 12v; *ConPiotr* 32; *GroicPorz* g; *UstPraw* Iv; iefł to łpodziwieniem káżdego mądego człowieká/ czemu thy łotry [Cyganów] w pułzczáią do źemie ná gránicách/ czegoby mieli pilnie Sthárołtowie dogłędać *BielKron* 262, 193, 215v; *Mącz* 73a; Nie závždy cudzoźiemcom/ tego sie zwierzayćie/ Sámy tey włzyłtkiey łpráwy/ pilnie dogłędaycie. *BielSat* N; *RejZwierc* 108; *BielSpr* 9; *RejPosRozpr* c3v; *ModrzBaz* 45, 120v; *NiemObr* 43; *ReszList* 178; *BielSjem* 36; *ArtKanc* V2v; *ActReg* 46; Do karmienia wołow rządna czeładź ma bydź/ bo nád niemi nie závłze łtać może: á gdy ie karmią/ pilniey tego dogłędać/ niź koni *GostGosp* 80, 48, 50, 58, 116, 138; *SarnStat* 372, 972; *VotSzl* E3.

»pilnie ná baczności, ná oku, ná pamięci mie(wa)ć« (1:1:1): *SeklKat* X2v; Ale ty to prółzę cie pilnie ná pámięci Mieway/ á niechći sie to závždy w głowie kręci. *RejWiz* 49; *WyprPl* B.

»pilnie pamiętać, pomnieć« [szyk zmienny] (8:8): *RejJóz* L7v; *MurzNT* 58v; A tak moy miły brácie/ pomni ná to pilnie/ Iáko mařz fwą powinnořć chować nieomylnie. *RejWiz* 157v, 186; *RejPos* 105v, 181, 186, 216, 252v [2 r.], 336v; *HistLan* E3v; *RejZwierc* [272]; *RejPosWstaw* [41³]v, [110³]v; A co złożyřz łokci od wagi/ álbo przyczyniřz/ pámiętay tho pilno/ álbo łobie piřz w kámienné ksiáęzki/ álbo kárbuy. *Strum* Cv.

»pilnie patrzyć (a. patrzeć, a. przypatrzeć się, a. przypatrować się itp.), oględać (się) (a. oględować, a. pogłędać itp.), przypatrujący się« = *intueri, diligenter videre Vulg; vehementer considerare PolAnt; penitus introspicere, diligenter respicere Modrz; diligenter considerare JanStat* [szyk zmienny] (342:20:1): *MetrKor* 40/826; Kiedy fiędzieřł zá Ńtołem bogátego/ tedy pátrzay pilno co przed cię połóżá. *March*¹ A4; *BierEz* E, R2v; *OpecŻyw* 39v, 42v, 69v, 154v, 156, 164v; *BielŻyw* 44, 92; *BierRozm* 21; *March*³ V4; *LibLeg* 10/70v, 11/26v; *RejKup* e2, cc6; *MurzHist* Gv, V3v; *KromRozm III* I7v; *LubPs* E4v, M3v, P2v *marg*, R2v *marg*, gg5; *GroicPorz* B4v, 14, v3; *KrowObr* 119, 140v, 208v; Pátrz pilno iř káżdá rzecz niřli fie záczeńá/ Muři mieć iáki przodek łkąd fie teř wđy wzyęłá. *RejWiz* 128, A3, A3v, [A9], 71, 76 (15); *Leop Deut* 2/5, 3.Reg 3/21, Act 3/5, 7/55; *RejFig* Bb3v, Cc5v; *RejZwierz* 2, 70, 111v, 116; *BibRadz* *2v, 1.Reg 1/12, 2.Tim 2/15; *BielKron* 84v, 122v [2 r.], 124; *KwiatKsiąę* B, N4; *Mącz* 405d, 406a; *Prot* B2; Przipátrrze fię ieno pilnie człowiecze Krzeřćijáńłki wřzechmocnořći Bořey/ kthory mocá fwą to wřzytko/ [...] moęł we mgnieniu oká Ńtworzić *LeovPrzep* G4v, a4v, F4v, H2v, H4v [2 r.]; *RejAp* BB6, 4, 11, 12v [2 r.], 16, 51 (14); *GórnDworz* I7, O4, P [2 r.], S2v, Cc4v (8); *HistRzym* 35, 46, 79, 102v, 105v (11); A wřzákoř ktho fie iedno themu pilnie przypátrzyć chce/ Ńnádnie to káždy obaczyć moře. *RejPos* 200v, 2, 4, 5, 27v, 29 (92); *BialKat* 90v, 278v; *BielSat* C2v; *Grzegřm* 9, 19, 33, 57; Támře przy wřzytkich łkrzynię przynieřć rořkazano/ Ieřli Ńpełná pieczęći pilnie ogláđano. *HistLan* Fv, C2v; á wierz mi iř iuz oko Páńłkie teraz pilniey náń [na człowieka nawróconeę] bęđie pogłáđáło. *RejZwierc* 176; Kto ná fię wřzetecznego czo táiemnie cžuie/ Rychłoli go ołáđzá pilnie vpátruie. *RejZwierc* 212, B, 4, 20, 21, 25 (37); *BielSpr* 18; *WujJud* 21v; *WujJudConf* 22v; *RejPosRozpr* c2v; *RejPosWstaw* [21³]v, [41²]v, 44; *BudBib Ier* 2/10; *Strum* C4, E3, O2; *StryjWjaz* B4v; *CzechRozm* 17v, 26v, 35, 115, 130v (13); *PapřPan* Dv, M2, Aa2; *ModřBaz* 10v, 11v, 26v, 27v, [41] (8); *Oczko* 2, [40]v; *KochPs* 170; *SkarŻyw* 546; *CzechEp* 107, 126, 164, 180, 233 (9); *CzechEpPorz* *2v, *3, *4v, **v; *NiemObr* 33, 38, 52, 98, 120 (9); *KochFr* 46; *KochPhaen* 4; *KochSz* B2v, C3v; *WerGořć* 203; *WisznTr* 24, 30; *BielSjem* 6, 32 [2 r.]; *KochPam* 80; Ale fye łam ořtręgay/ by twé krwáwé zbroie/ Gdy fye ná nię zápátrzá pilno oczy twoie/ Z ręku twych nie wypáđły *PudłFr* 69, 13, 34, 41; *ArtKanc* E4, G17, S3v; *ActReg* 31; *Calep* 103b, 199b, 251a, 254b, 255a, [719]b, 996a; *GostGosp* 8; Ná wřzelákim mieyřcu vpátruy to pilnie/ Kiedy mařz zámilczęć/ bąđź rzecz nieomylnie. *Phil* G2, B3; *GrabowSet* Y; *KochFrag* 25; *WujNT Luc* 22/56, Act 1/10, s. [405], Act 3/4, 6/15 (9); *WysKaz* 10, 47; *SarnStat* 258, 758 [2 r.]; *SiebRozmyřł* K3; *SkarKaz* 158b; *CiekPotř* 70; *CzahTr* C4, D3v [2 r.], E; *GosłCast* 6; *PaxLiz* E2v; *KlonWor* **2; *ZbyłPrzyg* A4v.

»pilno pilnować« = *studiosissime intendere JanStat* (2): Ktemu baba ma pilno pilnować czo przyřłufza ku łácznemu porodzeniu *FalZioł* V 24; *SarnStat* 260.

»pilnie pisać (a. spis(ow)ać, a. popisać, a. wpisować itp.), terminować, (o)pisany (a. spisany, a. wpisowany)« = *scriptus diligentissime Vulg; diligenter perscribere Mącz; diligenter conscribere a.*

inscribere JanStat [szyk zmienny] (29:2:5): *LibLeg* 10/70v, 11/26v; *RejKup* y8v; Rodzaj/ narodzenie/ żywot/ śmyerć/ y zmartwychwłtánye yego pilneye popifáli *KromRozm II* d; *GroicPorz* x3v; *KrowObr* 50; *RejWiz* 46, 47, 84v; *Leop 2.Par* 13/22; *OrzList* i3; Ale wierz mi iż y ten/ niezle deklinuie/ A to co mu przyftoi/ pilnie terminuie. *RejZwierz* 85; *Goski kt*; *Mącz* 73c, 375c; *OrzQuin* Z3; Aby tho wżytko czo będzie widział álbo fłyżał pilnie nápifał *RejAp* 11v; *RejPos* 4v; ociec wżytko coś ráchuie/ A pilnie wednie w nocy reyeftrá ípifuie *HistLan* B4v; *KuczBKat* 250; *CzechRozm* 75, 159 marg, 170v, *2; *SkarŻyw* A5v; *OrzJan* 26; *WujNT* 4, 5 marg, 508, 751; *SarnStat* 374, 558 [2 r.], 764 [2 r.], 1310.

»pilnie po(j)źrzec (a. we(j)źrzec), w(z)ględać (a. wglądać, a. wglądnać)« = *diligenter intueri Modrz* [szyk zmienny] (33:13): *KrowObr* 16v; Poźrzy myfz iedno pilnie miedzy wżytki ftany/ Wfzák znácznie wżytki ípołu dobre y złe znamy. *RejWiz* 123; *GrzegRóżn* G4; *RejZwierz* 258v; *WujJudConf* 3; Synod zlecił/ ábychmy wten przekład pilnie wezrzeli/ á coby fię ku poprawieniu godnego być zdało/ żebychmy náznáczyli. *BudBib* b; *CzechRozm* 21, 51v, 77v, 185, 190v, 223v; *ModrzBaz* 8, 31v, 34v, 37, 54 [2 r.] (9); *SkarŻyw* 504; *CzechEp* 17, 121, 211, 212, 227; *CzechEpPORz* **, **2, **4v, *; A zátym czyniác koniec wtorey części píłania mego prófzę y vpominam/ áby káždy w tę rzecź pilnie wgládał/ y rozládał *NiemObr* 66, 15, 31, 59, 108, 152, 175; *KochFr* 132; *GórnRozm* M2v; *ActReg* 158; Ná noclegowe folwárki qwity kędy Pan bywa pilnie względać: teź y ná gościnne. *GostGosp* 158; *GostGospSieb* +3; *Phil* L4; *WujNT Iac* 1/25; *SarnStat* 1265.

»pilnie (prze)czytać (a. rozczytać)« = *diligenter investigare Vulg* [szyk zmienny] (33): *TarDuch ktv*; *LibLeg* 7/104v; *SeklKat* A6 [2 r.]; *RejKupSekl* a6v, a8; *MurzHist* B4v; *MurzHistSekl ktv*; *MurzNT* A4; *Diar* 55; Tem queftią krotko wypráwił/ rozumyem iż nye potrzebá wyęcey/ á iżby yá koźdy zrozumyał/ nych onę pilnye przeczyta. *GliczKsiqz* O8; *GroicPorz* y3, B3v; Pytayfię iedno pierwfzych Narodow/ á pilnie íobie rozczytay pámiátkę oycow twoich *Leop Iob* 8/8; *OrzRozm* P3v; *KwiatKsiqz* G3v; Origenes revolvere, Kroniki á ftóre dzieye pilnie przeczitáć/ wywiádowná fię ich. *Mącz* 507b, 444b; *LeovPrzep* I2v; *RejAp* [Ff5]; *KuczBKat* 120, 210; *RejZwierz* 205v; *CzechRozm* A8 [2 r.], 106v, 204; *SkarJedn* 249 marg, 264; *SkarŻyw* 308; *CzechEpPORz* *, *2; Pífmá Prorockie pilnie czytáć mamy. *WujNT Aaaaaa*4v.

»pilnie przegládać, przepatrzać (a. przepatrowáć), przeźrzec, przegládaný, przejrzaný« = *perquirere Calep, JanStat; perspectare Mącz; disquirere, perlustrare, ruspari Calep* (8:5:3:1:2): Tunc non confundar, cum perspexero in omnibus mandatis tuis. Tedy więcz nie będę pófromoczón miły panie kiedy pilnie przezrzę przykazanie twoie. *WróbŻolt* 118/6; *Diar* 38; *GroicPorz* ee3v; Bo tho táki Philozoph/ iż byeg fwiátá tego/ Pilnie zówždy przegládał ná wżem omylnego. *RejWiz* 95v; *KwiatKsiqz* Gv; *Mącz* 406a, 462b; *RejPos* 217v; *ModrzBaz* 24; Zá tych tedy Pánów Węgiérfkich przefttrzeżeniem/ Stephan Woiewodá poczał pilniey przepátrowáć przez ípiegi coby Krol chciál poczynáć. *StryjKron* 672; *ReszList* 164; *Calep* 332b, 784b, 788b, 933b; *WujNT przedm* 17; *SarnStat* 369, 382, 986.

»pilnie rozmierzać (a. odmierzać)« = *perlibrere Calag* [szyk zmienny] (4): odláczyź trzy miáftá we írzodku źemie/ ktorác Pan Bog twoy da w dzierzawę/ rowniác á rozmierzáiąc pilnie drogę [*sternens diligenter viam*] *Leop Deut* 19/3; *CzechEp* 102; *Calep* 784a; Bo dźiś/ [...] Dźiwnym ípofobem/

vczynność vdaią/ [...] Tą/ rzecz y mieyfce/ pilnie rozmierzaią/ Iáko y kiedy: á kedy pożytek Więtfzy obaczą/ tám chęć obracaią. *GrabowSet* Y2.

»pilnie rozmyślać (*a. rozmyślić, a. pomyślić*), kryślać« [szyk zmienny] (19:3): *OpecŻywPrzedm* C4v; *LubPs* Bv; *WOyt* y káždy inny Sędzia/ gdy fyedzi ná fądzie/ to ma naprzod bączyc/ á pilnie rozmyllác/ íze ná Stolcu Bożym fyedzi/ áby dobrze [y fpraw]iedliwie fądził/ ták bogátego iáko vbogiego *GroicPorz* cv, f2; *RejPos* 3v, 6, 25, 54v, 115 (8); *KuczbKat* 65, 315; Snádnie oná páni s kofą/ Spráwi że cie też poniofą. Kiedy pátrzyfz ná grob cudzy/ Rádząc niech cie ftrách pobudzi/ Abyf fwe czáfy rozmyllał/ K czemu mafz przyfć pilnie kriflał *RejZwierc* [238], B4, 38v, 81v, 120, 137v, 236v; Y Pána bogá profzę żeby: y W.M. wżyczyć raczył duchá fwoiego f. żebyf też W.M. mogł kiedy pilnie/ *cum timore Dei*, o práwey drodze zbáwienny/ wedle náuki Chriftufowej/ y Apofztolfkiej/ á nie według náuk ludzkich y nálogu ftárego/ pomyflić. *CzechEpPorz* *.

»pilnie rozważać (*a. rozważyć, a. uważyc itp.*), uważony« = *perpendere, reputare* *Modrz, Calep; diligenter perpendere, retractare* *Mącz; expendere, recte considerare* *Modrz; revolvere* *JanStat* [szyk zmienny] (76:13): *BielŻyw* 142; A kto to pilnie rozwázy obaczy fie íz to íeť bog ktory ma moc nád wlfytki národy *RejPs* 69v; *MurzHist* N3; *MurzNT* 108v; *GliczKsiqż* A4; *GroicPorz* f4; *KrowObr* 159v; *LeszczRzecz* A3v; *BibRadz* I 1v *marg*; *Pensare* singula. Wfzyfki rzeczy pilnie vwázić. *Mącz* 288c; *Animo volvere*, Pilnie rozwázác fám w fobie którą rzecz. *Mącz* 506c, 289b, 462b, 468a; *RejAp* AA4; Vważayże tu káždy pilnie fłowá á rádę Páńfką/ [...] ábychmy fie ftrzegli fálefznych náuk á fálefznych Prorokow fwiáthá thego *RejPos* 190, 14, 63v, 69, 70, 76 (21); Ach iákież dziś íeť ná tę Bożą czeń tárgánie/ Gdy dzyeci złych Krzefcijan Páńfkie rofkazánie/ Lekce dziś fobie ważą/ [...] To gdy tám Burmiřtr z Rádą pilniey rozwázáli/ Po długich fwych namowach ten dekret wydáli *HistLan* F2v; *RejZwierc* 8v [2 r.], 14v, 17, 20, 24 (18); *RejPosRozpr* c4; *RejPosWstaw* 21v, 44; *CzechRozm* 223v, 247; Piefni/ lífty/ kfiáżki gámrácyey pełne/ w kochániu wielkim bywáią v dworzan [...] Ale trzeba to pilnie vwázác/ że tákowe kochánie młode ferce do wfzelákiey rofpuřtnořci íiągnie/ ádo vcźciwych myfli y fpraw niefpořobnemi czyni *ModrzBaz* 13; Kto pilnie v fíebie vważy fpořob prawdziwego wrzędu/ nieledá iáko mu fię záchce wrzędow/ wiedzác że one rozmáitych trofk y fráfunkow pełne fá. *ModrzBaz* 45v, 4v, 8, 22v, 26v, 28 (12); *SkarJedn* 327, 334; *NiemObr* 98, 103, 105, 136, 168; *ZawJeft* 25; *Perpensus* – Pilnie vwazoni [!]. *Calep* 787b, 771b, 787b, 915b; *OrzJan* 18; *WujNT* 231 *marg*; *SarnStat* 110, 985; *CiekPotr* 53.

»słuchać (*a. posłuchać, a. wysłuchać, a. przysłucha(wa)ć itp.*) (się), nakładać uszu (*a. uszy*) pilnie« = *attente vel studiose audire* *Mącz* [szyk zmienny] (167:2): *Ezop* [...] Wielką rádę w báfniach zákrył: Częgo rozumem doznaćie/ íeťli pilno pořluchaćie. *BierEz* H2, Cv, F, G, Q3; *RejPs* 32v, 72v, 114, 122, 183v; *RejJóz* C4v; *LibLeg* 11/158v; *SeklKat* G2, G2v; *RejKup* d5v, m5v, y5, y8v, ee7v; *BielKom* nlb 6, C4; *LubPs* E2, N3, P3v, R5v, gg2; *GroicPorz* n4; *RejWiz* 126v; Prořfę miły Pánie/ Niechże pilno flucha vcho twoie modlitwy flugi twego [sit auris Tua attendens ad orationem serui tui] *Leop* 2.*Esdr* 1/11, *Eccli* 5 arg, *Ier* 1/18, *Act* 8/6; *RejFig* Dd8v; *RejZwierz* 12, 118; *BibRadz* Zach 6/15; *OrzRozm* Kv, L4v; *Animos ergite ad audiendum*, Pořluchaycie pilnie/ Ocuccie fie. *Mącz* 350c; *Adesse animo vel animis*, Życzliwym być/ pilnie słuchać. *Mącz* 429d, 19d, 120a, 288a, 350a, 423d (11); *OrzQuin* O4v, Tv; *Prot* A3, B; *RejAp* F2v, 9, 13v, 18, 32v (10); *GórnDworz* P8v; *HistRzym* 131;

RejPos 9, 23, 23v, 28v, 38v (79); *BielSat* N2; tyć ią Chrześcijánkie íprawy/ ábyfmy ízli do Kościoła Bożego/ y tám ízczyrym á pobożnym íercem pilno Mízey naświétfzey ílucháli *KuczbKat* 300, 300; *RejZwierc* 90v, 258, 261v; *PaprPan* V4; *SkarJedn* A5; *SkarŻyw* 545; *MWilKHist* B; *CzechEp* 258, 427; *KlonŻal* D; *ReszPrz* 109; *BielSjem* 18, 38; *ActReg* 87; *OrzJan* 23, 78; *WujNT* 231 *marg*; *WysKaz* 22; pilnoímy tego z Rádámi nálfzemi przy Pośléch Ziemfkich prześluchyváli: y ku ípráwiedliwości íe przychyliáiąc/ onéímy im przyłádzili. *SarnStat* 96, 458; *PaxLiz* B; *KlonFlis* F3.

»szeregi: »pilnie, (a) bacznie« (3): *GliczKsiąż* A4v; [sędzia ma] rzeczy tylko gruntownieyíze obáczáć/ á ku ípráwie [...] pilnie á bacznie ítoíowáć. *GroicPorz* x3v; *Mącz* 444b.

»pilnie i chutliwie« (1): Máią teź Chrześcijáne pilnie y chutliwie ílucháć Kazánia *KuczbKat* 300.

»często i pilnie« (1): Błogofławiony kto o tym [o śmierci] częśto á pilnie rozmyślá/ bo ítąd prawdziwey mądrości doítápi. *WysKaz* 46. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»czujnie i pilnie« (1): widząc ítárfzy íego [św. Antoniego] proíty y gorácy do Boíkich rzeczy vmyíł/ wyíłáł go do Koimbry: gdzie [...] czuynie y pilnie ná wízelkú íię doíkonáłość cnot íług Bożych zbierał. *SkarŻyw* 542. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»dobrze, (a, i) pilnie« [*szyk 5:1*] (6): Francízkú/ pilnie íię á dobrze na to rozmyśł [!]/ co ítem máíż vczynić *MurzHist* M3; *GroicPorz* hh4v; *Mącz* 253d; *CzechRozm* 247; ía [...] dárowáne Wędzidło przyiáwíszy czytał/ y rzeczym íię w nim zámknioneý dobrze y pilno przypátrzył *CzechEpPorz* **v; *CzahTr* E. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»pilnie a misternie« (1): rzemyéíłá íe pilnye á miíternye we wííelákich rzeczách ludzie wynáydowáli [lege: wywiadowali] *GliczKsiąż* H2v.

»mocnie a (i) pilnie« (2): A thu íuź mocnie á pilnie íluchay á przypátruy íe/ [...] íáki tho írogi wrzod ná íobie nośíłz *RejPos* 327; *SarnStat* 956.

»pilnie i nabożnie (a. z nabożeństwem)« [*szyk 2:1*] (3): Przodkowie náízy/ [...] Kredó nabożnie y pilnie rozbieráli *KuczbKat* 9; *SkarŻyw* 308, 545. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pilnie i ochotnie« (1): o íobie ípráwę dáię/ zem pilnie y ochotnie wgládał w namowy y nápomínánia W.M. z ítrony przyítánia do nabożeńítwá Rzymfkiego *CzechEpPorz* **4v.

»pilnie i ostro« (1): W.M. pilnie y ostro w ípráwy świátá tego [...] wgládaíając/ nie ládá íákie póżytki doczeńe/ íáko íławę y zacność odnośíłz. *CzechEpPorz* **2.

»pilno a rostopnie« (1): thu íe dopirol będzie pilno trzeba wygífkáć á rostopnie vwaźáć/ íákiego towarzyszá/ y z íákiemi obyczáymi íobie go ízukáć y obieráć máłz. *RejZwierc* 30v.

»pilnie i z rozsądkiem« (1): tedy íię temu pilnie/ y z rozśádkiem nie przypátrował. *NiemObr* 135.

»pilnie i dobrym sercem« (1): Kto to pilnie y dobrym íercem vważy/ pozna ípráwy Boże *SkarJedn* 327.

»pilnie i serio« [*szyk 1:1*] (2): *CzechEpPorz* *2; Náofáték trzebá nam [...] o dobrym oyczyzny íwey/ pilnie y ferio rádźić *VotSzl* B2.

»sprawiedliwie, (a, i) pilnie« [*szyk 3:2*] (5): *GroicPorz* g3v; *Leszcz Rzecz* A3; SEdźiowie y Podśédkowie niech tego prześtrégáią: áby zápiśy ípráwiedliwie y pilnie [*iuste et diligenter*] przez Pífarze w księgi były wpiśowane *SarnStat* 558, 344, 764.

»pilnie i statecznie« [szyk 1:1] (2): *LibLeg* 11/134; o obronie oyczyzny náfzey [...] day Pánie Boże/ ábyfmy kiedy *poft tot damna et pericula* pilnie y ftátecznie pomyślili. *VotSzl* B2v.

»pilnie i wiernie« (7): *GroicPorz* g; *Mqcz* 126b; Vczynię ták iáko mówicie: popifzę przyiáchawfzy do Zurowic pilnie y wiernie to wfzytko/ [...] nie ochyláiąc niczego. *OrzQuin* Z3; *CzechRozm* 75; *NiemObr* 43; *ArtKanc* V3; [papież Grzegorz] dopuścił áby od náfzych Biblia ná Polfki ięzyk/ ále pilnie á wiernie/ przełożona byłá. *WujNT przedm* 3.

3. *Szybko, prędko, niezwłocznie, pospiesznie; impigre Mqcz; diligenter Modrz* (26) : *FalZioł* V 23b; Iuż jnfley rady nabýway Czo napilniej pana wziway Pokycz dawnoſcz nie wynidzie *RejKup* n6v, p5v; *Diar* 20; *GroicPorz* g3; *RejFig* Bb6; Meinárdus Mnich [...] zbudował thám ſobie Budkę iáko Puftelnik Iáłmużną fie żywił/ á mowy ich pilnie wyknął. *BielKron* 437; Antigerio, Hnet/ skokiem/ Pilnie. *Mqcz* 11c, 299a, 405a; A napilnieyfze głófy ktorych nam potrzebá/ Abychmy ie napilniej podniefli do niebá. *RejZwierz* 253; *BudBib* 2.*Mach* 12/23; *ModrzBaz* 85v; *SkarJedn* 210; IMP Hetman acz niedaleko nich nalud oczekiwa ktory zpisuie y zbiera Pilno. *ActReg* 168.

W charakterystycznych połączeniach: barzo pilno; co najpilniej (5).

Fraza: »jako napilniej moc (a. może być)« (3): A potym iáko może nalepiey á napilniej przytulic rączkę ku bokowi dziecieczemu/ á thakże główkę profto ku rodzeniu nawodzić. *FalZioł* V 22 c; *LibLeg* 7/104v; A yego K.Mcz raczył obyezczać mieć ſtrałf pylną y pewną y chować yą na Graniczach ku Ziemy Tureczky przyleglich y czo na pilny bendzie moglo bydź. *ConPiotr* 31v.

Zwroty: »brać się co napilniej [do czego]« (1): á bierz fie ták iáko cie [...] piſmo nápomina/ co napilniej do tego/ ábyś co rychley doprowadził tego ták wdzięcznego goſciá/ do przybytku fercá ſwoiego *RejPosWiecz*³ 99v.

»co napilniej staranie czynić« (1): [posłowie] od rycerstwa są tu poſłani, [...] aby o to co napilniej u KJM i u WM Senatorow koronnych a ſtrożow wolności poſpolitej staranie czynili *Diar* 25.

»pilnie się kwapić (a. pokwapić)« (5): *RejKup* o4; A iáko Iáłtrząb ktorą [wronę] zá ogon połápi/ To wnet pilnie káżdá fie do ſwego krzá kwápi. *RejWiz* 55; *RejZwierz* 119; *RejZwierz* 176v, 177v.

»pilno się spieszyć« (1): To com w inſzych narodzięch [!] ſłychał tym fie ćiefzę/ Przeto fie záś miedzy was ná zad pilno ſpiefzę. *CzahTr* G3v.

4. *Koniecznie, nieodzownie, niezbędnie; diligenter Mqcz; in primis, magne Modrz; sollicite Vulg* (50) : Ait se cum illo diligenter sermocinatum, Powieda, że chce s nim pilnie mówić. *Mqcz* 386d; *SienLek* 169; *RejPosWstaw* [21²]; *ModrzBaz* 1v, 103; Koty [= kotami] narychley ſzczurki wygubi/ [...] á ták ich pilnie doſtáwác: bo to napewnieyfze lekárftwo ná the ſzkodę. *GostGosp* 18; Zenáá Doktorá zakonnego y Apollá pilnie przed fobą poſli/ áby im ni ná czym nie ſchodźilo. *WujNT Tit* 3/13; *SkarKazSej* 698b.

Jako określenie wzmacniające w połączeniu intensyfikującym (1): Thuby nam potrzebá á pilnie potrzebá ifcie fie o tym pytać. *RejPos* 179.

Fraza: »pilnie (jest a. było) (po)trzeba; pilno potrzebować« (23:1): A gdi ych naipilniei potrzeba thedi odpufczenie od swich Miſtrzow biorą *ListRzeż* w. 8; *RejRozpr* Hv; A pátrzay więc ná wiofnę [...] kopác pilno trzebá ná inſze nafienie *RejWiz* 78, 88v; Gdy przyiecháli z wielkim pędem pod zamek/ ſpytano ich co zacź ſą/ powiedziály iż nam pilno trzeba do iey miłóſci pániey Wláłtyſławy. *BielKron*

320v; w tych niebezpieczeństwach najszybciej nam pilnie trzeba świętego miłośnika jego. *RejAp* AA5; *RejPos* 9v marg, 70v, 179, 226, 230v, 252, 256; *RejZwierc* 77v, 85, 120v; *CzechRozm* 249; Władcy takiego pilnie trzeba [magistratum pernecessarium esse]/ któryby się na rynku/ to jest/ około targow zabawiał *ModrzBaz* 33; *ActReg* 94, 97; *SarnStat* [1281]; *PowodPr* 72; *VotSzl* Cv; a Pańgracza łam iellice jest w domu Zwołajcie. pilno go. (-) Ktoś mię to tak pilno Potrzebie. *CiekPotr* 90.

Szeregi: »napirwej a napilniej« (1): Abowiem by wżytki miał kárác w frogości gniewu/ tedićby napirwej trzeba od tych a napilniej począc co też drugie karzą a w cudzym oku pądziorką szukają *RejZwierc* 77v.

»nawięcej a napilniej« (1): ktorey [zwierzchności] temu koniecznie nawięcey y napilniej potrzebą/ kto Bogu nie wfa ani mu jest pośluzny. *CzechRozm* 249.

a. *W funkcji orzecznika*: »pilno (jest) [w tym: komu (11); czego (8), kogo (2), inf (3)]« = *trzeba, ktoś potrzebuje, musi, chce, powinien* (18) : Ezop rzekł y ty boday zdrów/ A iellic pilno zemną mow *BierEz* B2v; Snać czy by pylniej doctora Bo wiem zeć iuz głowa chora. *RejKup* e6v, 13; Polszczyznam [lege: polszczyznam] ie naprzód opatrzył: a owłzem tam/ gdzie napilniey było: zebrałem też z nich wżelkie lékárstwą wespół *SienLek* a4v; Day lie tam dyabłu y z winem/ A wżakeś ty nie Węgrzynem. Dáleko mi pilniej tego/ Bych dotał sygneta swego. *RejZwierc* 236; [chory niechaj] to czego mu napilniey/ byle okrom kłopotu/ sprawuie. *Oczko* 28, 18v, 30; Litwin nie rad vniew/ Prus exekucyey: Ale nąszym Polakom pilniej defenfiey. *BielSjem* 6; *GórnRozm* I4v; Aza nie o tym na léymiech rządzą? (-) Y owłzem o tym/ ieno iż nam y podatku pilno. *KochWr* 41; A kiedy więc wefele ábo iáki znáczny ákt/ tam zgoła o kościele ani o Bogu nie myślą/ kiedy go było naypilniej. *PowodPr* 51; *VotSzl* B3; Mnie y ieden dębowy [kij] śmągły bárzo przykry. Pilnieyby memu pánu łamemu wżywác, Drzewá albo łzaruchą ráczey fię pomázác. *CiekPotr* 76, 90.

Fraza: »pilno (iść) w drogę, iść precz« (2:1): Ale wkaż rychley swą rzecz Boć mi bárzo pilno iść precz *RejRozpr* Fv; *RejWiz* 164; BOG cię tu żegnay/ bo mi pilno w drogę *KlonFlis* G2.

Synonimy: 1. *chętnie, chutliwie, chutnie, gorąco, gorliwie, mocnie, ohotnie, ostro, usilnie, żarliwie*; 2. *bacznie, czujnie, dobrze, mocnie, osobnie, ostrożnie, rzqdnie*; 3. *chybko, prędko*.

Cf **NIEPILNIE, NIEPILNO, [PILNOCZUJNY]**